

Cédulák XV.

– gyerekkoromban egy akkoriban kirobbant járvány áldozatául estem. Háború volt, minden összevissza, bejöttek az oroszok, apám arca elfehéredett a félelemtől, el is vitték hídépítésre, csak jó sorsának köszönhettem, és mi is, hogy megúsztam Szibériát, mert ez akkoriban könnyen ment. Anyám ki sem mozdult a lakásból, ott is sötét rongyokban járt, a sparhelt alá bújt, bekormozta az arcát, csak hogy ne fiatal nőnek nézék a felszabadítók. Nem sok öröm jutott akkoriban a gyerekeknek sem. Amint kiengedtek a gyermekklinikáról, ahol semmit sem tudtak kezdeni testem általános bénulásával, otthon lábadoztam, a földbe ásott óvóhelyen, az angol–amerikai bombázók előtt „bujkálva”, jóllehet egyébként tréfás ötlet föld alá bújni, világosan... Nappal üres volt az utcánk, s mert közel volt az állomás, az emberek a pincét választották fedezékül. De a kék égen szálló ezüstrepülőök, V betűt formázva, szerencsére pontosan céloztak, s bennünket nem akartak megölni a hadurak. Utóbb megtudhattuk, Churchill és Sztálin ott a Kremlben, hajnalra kótyagosan a vodkától, azon a darab cetlin, piros cerkával, hazánkat odasorolták az orosz birodalomhoz... Így félig-meddig Ivánék tulajdonába kerültünk, ők meg az évszázados londoni-washingtoni demokráciák örök barátai lettek, egészen a koreai háborúig... Nekem is ilyenkor kellett indulnom az életnek, a bénulás miatt kis kitérővel, olyan időkben, amikor nem sok öröm jutott egy gyerekeknek sem. Voltam első áldozó a Fogadalmi templomban, de az apám varrta, életem egyetlen fehér zakóján kívül nem sokra emlékszem. A piaristákhoz jártam első elemiben, láttam Sík Sándor vetített képes előadását, hosszú bambuszpálcával mutogatott a vásznon. Azután az egyetemnek adták az iskolát, így a régi, árvíz előtti épületbe csak sok évvel később mentem újra. Mielőtt azonban egy újszegedi iskolába kerültem, történt egy találkozás, váratlanul, se előzménye, se következménye, de ben-

nem megmaradt az emléke – máig és most már maradék időmre is. Nagymamám a háború után, mint sokan nyugdíjas korú kortársai közül, alkalmi munkákból élt, szakácsnő volt, így olyan sokféle állás közül nem választhatott. Élelemért cserébe dolgozott, ahol lehetett, a plébánián is, vagy egyedül csak ott, erről sem beszéltünk később. Néhányszor magával vitt a plébániára, később két hatalmas könyvet is kaptam Ugi Géza plébános úrtól, mindkettő föld körüli utazásról szólt, bámultam, olvastam, mint valami mesét. De ez már évekkel később volt, az említett találkozás idején még csak elsőbe jártam. Mindentől félve, a hatalmas épület és a folyosók, az osztálytermek idegenül, hidegen fogadtak. A tanító nénink fiatal, idegesnek tűnő hölgy volt, gyermeket várt. Minden hideget sugárzott, kívül-belül egyaránt. Egy napon, óra előtt talán, bejött az osztályba az említett plébános úr, nagy fekete reverendában, de nekem nem volt félelmetes, a nagymamám révén ismertem is. Szólni nem mertem hozzá, hogyan is tehettem volna ilyet, nézni is csak akkor merészeltem, amikor nem kellett miatta forgatnom a fejem. És akkor egyszer csak, amint sétált a padok között, egyszeriben azt éreztem, hogy elhaladtában megsimította a fejem. Nem tudom elmondani azt az érzést. Mintha valami kormánykötetést kaptam volna a Parlamentben – bár mint tudható, a kitüntetett előtte írásban nyilatkozik, hogy elfogadja-e. Engem nem kérdezett a Plébános úr. Barátságos mozdulata nekem magas kitüntetéssel ért föl, valami olyan mosollyal, mintha felhők közül tekintene rám (éppen rám?) az angyal. Szerencsére nem pityeredtem el, de nem jártam tőle messze... Soha senkinek nem hoztam szóba e váratlan ajándékot, csak őriztem melegét, máig is. Így utam vége felé ideje lenne megköszönni, de már réges-régen nincs kinek. Pityeregni sem szabad. Most elmondhattam, és ha a Plébános úr ezt valamiként megtudná odafönről... fogadja hálás köszönetem. Nekem

az a mozdulat sokat jelentett. Abban a zavaros világban (később sem volt sokkal rendeztebb, és a nagy pofon engem könnyen utolért mindig!) ajándékot kaptam, kéretlen, váratlanul érkezett ajándékot, mintha valami vidám gyermek lettem volna. Rám mosolygott az Angyal, és magához emelt. Pedig csak egy mozdulat volt... Mégis, mintha azt üzenné: nem feledtünk el! Köszönöm.

– Európa gazdag nyugati országai manapság úgy tesznek, mintha mi sem történt volna, és folytathatnák hagyományos életüket. Megülhetnek ünnepeiket, otthon lehetnek városaikban, a falvakban, ahol fölnőttek. A németek februárban farsangolnak – ezernyi rendőr, biztonsági kamerák hada és megannyi boldogságra éhes, újkori rabszolgának beengedett bevándorló szeme előtt. Ám folytatni Európában azt, ami eddig volt, mind nagyobb áldozat árán lehetséges csupán, és akkor is csak részben. Mind közelebb az elkerülhetetlen ébredés, még ha semmi jó sem várja őket az új napon. Kényszerű ébredés lesz a kegyetlen igazságra. Jelenleg még elzárkózhatnak a világtól, a változástól, s bár mindent megtennének, csak maradjon minden a régi – közelít a kényszerű ébredés... S mint homályos kísértet, megkerülhetetlenül, rájuk telepedik az érthetetlen jelen. Elűzhetetlen idegen emberek tömegeivel egy hazában. Ma még a méregdrága klubok, retró kocsmák, kuckók menedéket jelentenek, de ha olykor ki kell menni az utcára, terekre, fűdöbe – újra együtt a „másokkal”. És miközben a bennszülött őslakók lélekszáma fogyóban, a jövővényeké növöben... Mi kelet-európai kisnépek, mindig is birodalmak peremén élők, régtől fogva ismerjük az „otthonatlanul hazánkban” életérzést. Dicsőíteni kellett tegnapi legyőzöinket, úgy tennünk, mintha hívtuk volna megszállóinkat, a hazánkat magukénak hirdető korábbi ellenségeket... Kontinensünk gazdag népei még föl sem fogták, mit készít számukra a holnap.

– Márai Sándor számára '45-ben a legfontosabb kérdésnek az látszott, milyen lesz a kommunizmus Magyarországon. Mai ismereteink szerint a legfontosabb kérdés az volt, lett volna: túlélnek-e a az akkori magyarok a kommunizmust? Az író elmenekült előle, de végül is New Yorkban túlélte. Ha a legrosszabbal számolt – hiszen a szovjet megszállás első élveinek tapasztalásai erre kényszerítették – döntése érthető. Ugyanak-

kor azt is hallani Márai kapcsán, hogy megfutamodott, népét, olvasóit cserben hagyta. Természetesen nem lettek volna itthon olvasói, mivel nem jelentek volna meg írásai. Legalábbis úgy, ahogy ő akarta, biztosan nem. A kelet-európai kisnépek értelmiségének folyton fölbukkanó kérdése volt: menni és elhagyni a gondjainkra bízott népet, vagy maradni és irány a hősi halál...? Nem mifelénk honos gyakorlat az „önmegszállás”, ahol egy-egy elkötelezett kisebbség, fasiszták, nyilasok, kommunisták, szent meggyőződésűktől vezérelve, a hitük szerint kikényszerített fejlődés szándékával, időnként lerohanják tulajdon népüket.

– vajon mit vihetünk át odaátra? Ha valamit, bármily csekélységet, felszólalást önnön érdekünkben átmenthetünk – esélyt kapunk az önvédelemre. Ha ezt nem lehet, beszorulunk volt énünk üres héjába, elszakítva a szintűgy valóságos, lelki magunktól. Istennek ezért „kell” belül is lennie, a lélek magyarázata nem lehet fölösleges tettei indoklásaként. Ha vihetjük, amit gyűjtötünk, tér tágul a folytatásra. Megnyílnak magyarázatra a csatornák, lehet nem szűnőn méltatni a küzdelmes életet, diadalok-bukások árnyalt bemutatását. De az elnyelő sötétség árnyékában? Jézus ígérete szerint a jók az Atya kertjébe kerülnek. De ki maradhatott jó ezeken az örvényes földi tereken?

– síelő ismerős tért haza a francia Alpokból, egyvégtében levezetve másfél ezer kilométert. Szerinte ott síelni olcsóbb, mint sokan gondolják, és még kevéske magyar szót is ismer a személyzet. Ők ugyan angol szavakat használtak, mert valahányszor a némettel próbálkoztak, egyszerűen hátat fordítottak nekik a boltban, egyedül a szálláson voltak hozzájuk udvariasak, mert belőlük élnek. Igaz, a síközponton kívül, ahol a munkaviszony már nem kötötte őket, ugyanazok az emberek átnéztek rajtuk. A német szó iránti ellenérzésre visszakérdeztem, de változatlanul megismételte tapasztalatait, egy furcsa megjegyzéssel: pedig ez az egykori Vichy-országgrész. Meglepődve kértem: ezt még tudja valaki, számít nekik? Természetesen, válaszolja, ez volt Franciaország kollaboráns része a háború alatt... Lám, akár azon is töprenghetnénk, valójában mikor ér véget a 70 éve befejeződött világháború. Továbbá, de csak végszükségben, a népek egymás

iránti érzelmeit is kutathatnánk ráérő időnkben. Tartok tőle, ennek az elemzése semmi változást nem mutatna a nagyszerű, folyamatos fejlődés századaihoz képest. Szervült ősbűn.

– az erkélyen több cserépben is megjelentek a rügyek, szinte észrevétlenül. A virágüzletben vásárolt Crocus zöld hajtásai égre törnek. A Clematis látszólag elhalt szárán egyik napról a másikra jó körömnymi rügyek bukkantak elő, napokig melengetve a szívem. Közben persze az ijeszt, mi lesz nyáron, hosszú szárát majd letépi a szél, mert nem talált kapaszkodót. Az erkély elé még idejárnak enni a varjak, de mind jobban hangoskodva kárognak, és nyakukon is egyre fényesebben csillog a toll, érzik a tavaszt, rövidesen visszaindulnak a Kárpátok erdeibe fészket rakni. Hiányozni fognak, mert a gerlék, galambok eltűntek, nyilván félelmükben e károgo, fekete huszároktól.

– Sokszor hallottam már a sikeres író érvelését, hogy folyamatos világválságban élt az ember mindig is, csak most többet tudunk erről. Más szóval mindig úgy volt, mint most, csak éppen tájékozottabbak vagyunk. Vélhetően eldöntetlen kérdés, mivel múltunk láthatatlan. Az a könnyebb lehetőség, miszerint olyan lelki alkattal indulunk az életbe, amely hosszan elkísér az úton, mintha csak örökké élnénk, így nem aggodalmaskodunk a halál felől. Ez bizonyára sokat javít lelkiállapotunkon, de egyben sebezhetőbbé is tesz, mert ha egyszer mégis szembesülünk vele – felismerése készületlenül ér... Érdekes, de talán csak a legutóbbi évtizedekben változott hangulatunk, addig egyáltalán nem féltünk a közös jövőtől, sőt a háború után Nyugat-Európa és Amerika lobogó reménységgel, a tudomány csodáitól elkábultva (űrhajózás, atomerőművek, eszeveszett technikai előreroanás) tekintett a távlatokba. Köznapi tetteink következményeit – de a nem mindennapi cselekedeteinkét sem – mérlegeljük még ma sem, ami egyfajta fatalizmus, vagy csak pusztá tudatlanság, netán önvédelem: tesszük, és majd elvállik, mert mint tudjuk, a tett halála az okoskodás. Még mindig félve hivatkozunk az Európába mindmáig bezúduló menedékkérőkre, pedig áradatuk a következmények mérlegelése nélküli döntés példázata. Létezésünk fölötti aggodalmaskodás helyett gyermeki nyugalom tölti el szívünk, ami talán a gondviselés iránti „tudatalatti”

mély bizalom jele, hogy eddig sem történt végzetes katasztrófa a világgal, majd csak így lesz még a mi időnkben is. Az nem történhet meg, hogy csak úgy véget érjen minden. (Jelzem, hogy Platón ezt mint magyarázatra váró kérdést fölvetette: miért nem múlt el mindedig a világ?) Ha a Teremtő a jövő iránti bizalmatlanságot táplálta volna teremtményébe, már rég elvesztünk volna. Bízunk Istenben, hisszük létezését, mely valamilyen garancia a jót cselekvők boldogulására, de materiális formában nem ismerünk róla semmit, létezését semmilyen „kísérletes” módon nem tapasztaljuk, csak a szívünk súgja, kihez fohászunk, csak lelkünket melegíti ki nem mondott neve. Ennek a léttudatnak mélyebb hatása lehet mindennapjainkra, mint veljük, de elemzése egzakt módon nem történt mindmáig, talán nem is lehetséges. Az ember szenvedő lény, de legtöbbször folytonos, bár leplezett, újabban sokak által szégyellt reménységben él. Élünk és remélünk, mint az angyalok, nem mint szenvedő, földi kínokkal viaskodó kiszolgáltatottak. Talán nem arra teremtettünk, amit teszünk, az örökös küzdelemre, Isten titkainak kifürkészésére, hisz valójában mint gyermekek ülünk tenyerén, fogalmunk sincs létezésünk magyarázatáról, a Teremtőnk céljairól – velünk...

– a svéd liberálisok ifjúsági tagozata javaslatot tett a párt kongresszusának a (15 éves kor feletti) testvérek közötti szexuális kapcsolat engedélyezésére. A felterjesztést a televíziós műsorvezető ismertette, lapértésülésekre hivatkozva, nem túlságosan fékezve döbbenetét, ellenérzését. Pedig valójában oly egyszerű s kézenfekvő: ha egyszer mindent lehet, ezt miért nem? Ha a nyugati demokrácia magatartási alapszabálya a másoktól nem korlátozott cselekvésem, imádott önmegvalósításom, akkor ezt miért nem tehetem? S persze a többi vágyat sem kell fékezni csak azért, mert eddig tilalmas volt – na és? Most majd lehet, ennyi. Az ember végre vesse le gátlásait, és szárnyaljon a képzelet – igenis mindent lehet! Nyugat-Európa elmerül a sötétségbe, aggodalmaskodnak a vének, de mi végre? Teremtőjétől elszakadva, az ember útja a fogódzó nélküli ürességbe tart, megállíthatatlanul. Majd jönnek más népek, és elfoglalják kiürült helyünk. A régi tanítás szerint Isten az emberre bízta a földet. Elfeleedtük, kineveltük, megbűnhődünk. Késő bánat.

– egy külföldieket magyarra tanító tanárnő azt mondja: amerikai rangsorolás szerint a mi nyelvünk a hetedik legnehezebb a világon, rendkívül logikus rendszer ugyan, csak egyedi, ilyen nincs még egy. Megkérdezek egy nyelvészt, aki megerősíti a minősítést, ő is sokaktól hallja, hogy nyelvünk logikája egyedüli. Példákat is mond: semmijük sem maradt, illetve másik: nem hoztam semmit. Kérdezem: na de a finnugor rokonság? Válasz: főnévragozásunk gazdagsága megegyező. A japán és a magyar nyelvben pedig a személynevek sorrendje egyezik, mert állítólag e kettőn kívül a keresztnév mindenütt megelőzi a családnevet – vetem ellen. Ő úgy tudja, valamelyik délkelet-ázsiai nyelvben, talán a vietnami vagy kambodzsai esetében szintén a miénkhez hasonló a személynevek sorrendje... Eszembe jut egy minap hallott eset, ahol apuka magyar, anyuka spanyol, a gyerek pedig német nyelvű óvodába jár. Otthon mindkét szülő ragaszkodik saját anyanyelve használatához. XXI. századi eszelősség. És még valami: ezer éve nyűjük a nyelvünket, a Halotti beszéd és az Ómagyar Mária-siralom óta – s még mindig megfelel feladatának, pedig az úrkutatás, gravitációs hullámok, de a magyar költészet is próbára teszi... Vajon honnan kapták eleink ezt a gyémántfényű, szívárványszínű kendőt, amelybe képesek lennénk mindent belekötni és megmutatni – már ami mondandónk van a mindenségről...

– háború lesz, állítja az amerikai guru. Magyarázatul hozzáteszi, új, felemelkedő hatalmak képződtek, az eddigiek egyike-másika elvesztette biztonságát, és most az újak pozíciót keresnek a régiekkel szemben. Víziója talán a német fasizmus legyőzése utáni időszakkal kezdődik, amikor katonai és gazdasági erőegyensúly jött létre a világban, ami kiszámíthatóvá tette a játékteret, ahol az óriások, erősen ügyelve biztonságukra, kedvükre mérköztek, illetve kiegyeztek. Ezt a státus quót a szovjet birodalom gazdasági-politikai összeomlása, majd a kelet-európai államok önállósodása fölborította, jóllehet ezt a történetet mindenekelőtt Amerika ösztönözte, a hidegháborútól a „rendszerátállításig”. A kelet-közép-európai térség egyidejű rendszerváltozása óta az elmúlt negyedszázad bizonyítja, a változások sora nem ért véget, sőt a keletkező új körülmények hatására is – gyorsuló ütemű. Több

tényező is sürgeti az újabb és még újabb változást, így a globális gazdasági és informatikai folyamatok, az éghajlat átalakulásának számunkra nem ismert következményei, a mindenféle információtömeg robbanásszerű gyarapodása és ennek világméretű hozzáférhetősége, továbbá a ma még éppen csak elkezdődött népvándorlás, mely megmutatta Európa, de talán a világ felkészületlenségét is a körülmények gyors változására... Logikus, de értelmetlen kérdés: mi lesz ebből? Eddig sem ismertük a jövőt, immár egyre kevésbé tudhatjuk...

– Isten, sors és köztük önmaga helyét, útját keresve az ember. Talán így is le lehetne írni történetünk. Sorsunkat szövő Párkák, kiktől, ha sötét fonadék jut rá, igyekszik kibújni a halandó, bajában Istenhez fohászkodik, vagy épp Teremtője elégei meg tetteit, s védi az ártatlanokat... Mindeközben a gonosz sem csak szemlélője történeteinknek... Az ember, színrelépése óta, eme át nem látható ezerszínű szövevényben keresi boldogulása tisztárait, de gyakran jó, ha túlélése ösvényeit megleli. Többségünk jót akarva rosszra tör... Ó, irgalom atyja, ne hagyj el!

– könnyezve nevetek, ki tudja hányadszor, a Bazi nagy görög lagzin. Gyermeteg film, semmi igazán nagy poénja nincs, minden jelenete arra épít, milyen elképesztő kulturális távolságra vannak egymástól az amerikaiak és a görögök, és milyen testközelben a szerelmesek, egy görög nő és párja, az amerikai fiatalember. A köznap görög és amerikai családok fényévnnyire vannak egymástól, másként élnek, másként látják a világot. A görögök gyermetegek, habzsolják az életet, közjük kerülve az amerikaiak elvesztik lábuk alól a talajt, ők az ilyen életre készületlenek, túl komolyak hozzá. És amint féktelen vihogok, egyszeriben eszembe jutnak a migránsok. Ha jenkik és taljánok itt a filmben nem képesek összeilleszkedni, miként lehet elképzelni az Itáliába mezítláb partra szálló szomáliai asszonyok beilleszkedését a németek közé? De ha ezek a nagydarab fekete asszonyok nem is illeszkednek be, majd a gyerekeik fognak? És miért tennék? A németeknél nem fognak éhezni, kapnak valami rabszolgamunkát, és? Mik lesznek, legjobb esetben afrogermánok? Mi az elvárás feléjük, mit vár tőlük új hazájuk? És hogyan tekintenek majd rájuk német szomszédjaik? Ki fogja elmagyarázni

nekik a német 20. századot és fordítva, Szomália elmúlt évszázadát, aminek ők legfőbb mezítlábas változatát ismerik (ha ismerik)... Keserves, értelmetlen történet, nincs min nevetni – növekszik a kölcsönös félelem, és mint pestis terjednek a rémisztő jövőképek.

– panaszozzák, gyorsabban telik-múlik egy napunk, mint korábban megszokott volt... Lehet ilyen? De ha mégsem, és csak mi érezzük úgy, mintha a kerék sebesebben pörögne, akkor mi idézi ezt az érzékcsalódást? Koronként más, hevíltőbb az idő sodrása, mintha csak áttörné gátjait – már ha... Különben miért kellene egyenes tempóban múlnia életidőnknek bármikor is? Ha egyszer odakünn a csillagok között, mindenütt körülményei formálják tér és idő jellemzőit, miért kellene változatlanok maradnia éppen nálunk, örökké izgékony fajunknál? Éppen most, mikor akár csak tegnaphoz képest is, rendkívüli a kéretlen megújulás életünkben, Amerikától Ázsiáig és tovább. Létidőnk csupán követné e mozdulásokat, melyek talán átléptek valamely határokat... ha igaz. Különben kétely és homály a zugokban, mindenütt. Lehetne ez is egy különös mutató.

– tüneményes idős hölgy mosolyog a kamerába, s révedezve emlékezik: mi énekeltük és hittük is, s innentől dúdolva folytatja: hej, szellők, fényes szellők, holnapra megforgatjuk az egész világot... Bizony, és a világ megfordult valóban, mosolyog – de nem arra, amerre mi szeretnénk volna. Így történt egész Kelet-Európában, sőt a nagy Szovjetunióban is! Ott hamarabb is fordult! S hány meg hány nemzedék fiai-lányai piros vértől forró orcával forgatták, rángatták, sürgették a világot? Aki túlélte, s még itthon van, kicsit még eszénél is, boldogan ül a suton, s örül, de nagyon, ha ízlik az ebéd... Visszagondolni? Kérdeztem az egykori legendás színésznőtől: megnézi időnként a filmjeit? Legalább a Liliomfit? Értetlenül néz, minek, megvannak, megcsináltam őket... lánglelkű, hívő forradalmárok vértől iszamós kézzel szabdalták szegény, elárvult, csonkolt nemzetünk, hány-szor is csak a múlt században, Istenünk! Hány-szor ugrottak neki, s akarták hideglelős dühvel, küldetésük jeges erejével átformálni ezt a mi kis nyomorult, vidéki világunk... Mára mind odaát. Áldozataik nyomába léptek egyik később, másik előbb... Most már néma csend, elzúgtak forradalmaink – mégsem? Meneküljetek!

Szinkronúszó csapat